

over the land and resources in cities with princes, ecclesiastical institutions and other lords, but ‘gradually cast themselves as protectors of public space’ that secured that expansion. Chapter 7 re-evaluates the consumer revolution, pointing to the production and consumption of luxury goods, but also the widespread demand from the middling sorts for new items, from linens and clothing to majolica, paintings, and pewter. The diversity of products increased enormously in this period, but so too did fashionable trends and books of manners that served to distinguish the better sort from everyone else. Education, too, underwent major shifts between 1100-1600, from monasteries and parishes to direct urban control. Chapter 8 addresses the increasing formalization of craft education as well as changes in primary, secondary, and university education, which had a late start in the Low Countries compared to other places. What emerges most strongly is the hybrid nature of learning—the ways in which practical knowledge, formerly only the hands of artisans, became prized as the mechanical arts for the elites, and how classical and biblical education infused the work of rhetoricians performing plays and wrestling with questions of theology. This fluidity, coupled with a flourishing publishing industry, may have inflected new scientific thinking and undergirded innovative developments in cartography, instrument-making, and engineering.

Overall, this volume engages with recent scholarship on Low Countries urban history in this crucial period in an accessible and thoughtful way and situates its findings relative to other urban centers, especially those of northern Italy. One downside: few footnotes are included, but a select bibliography is provided for each chapter. Some topics (environmental history, health and hygiene, the presence of war, women’s roles) could have been addressed more directly, and one hopes they will in future volumes. The authors persuasively make the case that this region and this period are well worth studying, especially in our current era of unprecedented mobility and urban growth.

Ellen Wurtzel, Oberlin College

Fernando Martínez Luna, *Een ondraaglijk juk. Nederlandse beeldvorming van Spanje en de Spaanjaarden ten tijde van de Opstand (1566-1609)* (Hilversum: Uitgeverij Verloren, 2018). 207 p. ISBN 9789087046736.

DOI: 10.18352/tseg.1099

De imagologie analyseert de oorsprong, het doel en het effect van de (stereotype) beelden die in een natie circuleren over een andere natie. In dit boek bestudeert Fernando Martínez Luna het beeld dat in Nederland werd gevormd over Spanje en

de Spanjaarden tijdens de meest acute fase van de Opstand. Hij selecteerde hiervoor 236 documenten uit de pamflettencollectie van de Koninklijke Bibliotheek in Den Haag waarin het optreden van de Spanjaarden in de Nederlanden centraal staat. In het boek komen vijf onderwerpen aan bod: de volksaard van de Spanjaarden, hun religie (en met name de vrees in de Nederlanden voor de invoering van Spaanse inquisitie), het beeld van enkele Spaanse hoofdrolspelers, de Spaanse soldaat en het optreden van de Spanjaarden wereldwijd.

Het inleidend hoofdstuk gaat in op het pamflet als genre, de stilistische middelen die dit medium kenmerken en de ontwikkeling van de imagologie als discipline, met een overzicht van haar belangrijkste concepten. De auteur heeft talrijke relevante theoretische en methodologische bronnen verwerkt. Dit stelt hem in staat de dynamische ontwikkeling van het Spanjebeeld in de Nederlanden te laten zien en de internationale context waarin stereotypen circuleerden in kaart te brengen. Zijn onderzoek levert op die manier ook een bijdrage aan de historiografie van de Opstand, omdat het kan verklaren waarom de Nederlandse geschiedschrijving zo lang in een anti-Spaanse sfeer heeft gebaad.

Het eerste hoofdstuk is helemaal gewijd aan een geïllustreerd pamflet uit 1598, met als titel *Aerdt ende eyenschappen van Signor van Spangien*. Het is een ontluisterend portret met alleen maar negatieve trekken. Martínez Luna situeert het document historisch en analyseert het per strofe. De illustraties zijn paginagroot gereproduceerd zodat de lezer ook de beeldanalyse goed kan volgen. De impact van het document op de internationale negatieve stereotypering van de Spanjaarden blijkt uit het feit dat het vrij snel in verschillende talen werd vertaald. De vrees voor de invoering van de Spaanse Inquisitie werd vooral benadrukt in pamfletten uit de beginperiode van de Opstand en houdt verband met de zeggende aangeboren neiging van de Spanjaarden tot intolerantie en geweld. De auteur gaat in op een aantal bronnen van voor de Opstand die de wrede praktijken van de inquisitie in Spanje benadrukken. De stichting van nieuwe bisdommen in de Nederlanden in 1559 werd gezien als een manoeuvre van Filips II om zijn politieke macht te vergroten en als dekmantel om de Spaanse Inquisitie hier te lande in te voeren, wat nooit de bedoeling van de vorst is geweest. Maar het feit dat de Inquisitie in het geheim werkte, hielp uiteraard bij het opzetten van deze propagandistische constructie, met als duidelijk doel de angst en de afkeer tegen de Spanjaarden aan te wakkeren.

Het hoofdstuk over de Spaanse hoofdrolspelers voert als eerste 'slechterik' kardinaal Granvelle op, afkomstig uit de Franche-Comté, niet bepaald een Spanjaard dus. In de pamfletliteratuur werd hij beschouwd als exponent van het Spaanse bestuur dat nauw met de Kerk verbonden was en dus als het hypocriete, machtswellustige en manipulatieve brein achter de Inquisitie. Maar de schurk bij uitstek was uiteraard de hertog van Alva, die landvoogd van de Nederlanden was tussen

1567 en 1573 en als een meedogenloze en bloedige tiran de beeldvorming inging en zo ook het beeld van zijn opvolgers beïnvloedde. Naast pamfletten analyseert de auteur hier ook een aantal spotprenten. Na de *Apologie* van Willem van Oranje werd in de jaren tachtig koning Filips II eveneens het voorwerp van uitsluitend negatieve beeldvorming.

Gebeurtenissen uit het begin van de Opstand toen de Spanjaarden een duidelijk militair overwicht hadden en de burgerbevolking te lijden had onder hun gewelddadig optreden in de eerste jaren van de Opstand, zijn het meest bepalend geweest voor de beeldvorming van de Spaanse soldaat. De toon van de pamfletten werd neutraler in de jaren negentig, als de opstandelingen zelf over een goed georganiseerd leger beschikten en liever wilden winnen van een waardige tegenstander.

Het laatste hoofdstuk is gewijd aan 'De Spaanse overheerser'. Hierin toont de auteur aan hoe de pamflettisten het optreden van Filips II in de Nederlanden in een internationale politieke context situeerden. De koning werd het streven naar wereldheerschappij aangewreven. Ook de wreedheid tegenover de Indianen kwam aan bod. Vooral Marnix van Sint-Aldegonde leverde aan deze propaganda een bijdrage. In zijn slotbeschouwing bespreekt de auteur verschillende pistes voor verder onderzoek. Hij wijst er terecht op dat Spaanse onderzoekers weinig toegang hebben tot primaire bronnen in verband met de Opstand in het Nederlands en dat het daarom zinvol zou zijn deze studie in het Spaans te vertalen. Een vertaling zou zeker nuttig zijn omdat het een geïnteresseerd Spaans publiek in staat zou stellen een concreet en wetenschappelijk onderbouwd beeld te krijgen van de negatieve stereotypering die in het verleden over Spanje bestond.

Lieve Behiels, KU Leuven

Karwan Fatah-Black, *Eigendomsstrijd. De geschiedenis van slavernij en emancipatie in Suriname* (Amsterdam: Ambo/Anthos, 2018). 224 p. ISBN 9789026339318.

DOI: 10.18352/tseg.1100

In deze rijke studie van de Leidse historicus Karwan Fatah-Black claimt de auteur terecht dat de meeste onderzoeken naar slavernij in Suriname zich tot nu toe hebben gericht op plantageslavernij, slavenhandel en marronage (de vrijheidsstrijd van mensen die uit de slavernij naar de bossen waren gevlucht en van daaruit de slavenkolonie bevochten). Ontwikkelingen in de hoofdstad Paramaribo, of die van de vrije niet-witte bewoners hebben nog heel weinig aandacht gekregen van historici. Dit toegankelijke geschreven boek vult die leemte, gebaseerd op een grote